

УДК 342.959

DOI [https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i1\(30\).528](https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i1(30).528)

С. В. Надобко
orcid.org/0000-0001-8403-8230

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Харківської державної академії дизайну і мистецтв*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Постановка проблеми. Адміністративна відповідальність є одним із найважливіших засобів забезпечення законності та попередження правопорушень у різних сферах суспільного та державного життя. Якщо при зародженні інституту адміністративної відповідальності найбільш поширеними були правопорушення, що посягали на громадський порядок, порядок управління, власність тощо, то нині дедалі більшої гостроти набуває проблема протидії правопорушенням у сфері економіки взагалі та фінансів і підприємницької діяльності зокрема.

У сучасному світі інформаційних технологій захист прав на об'єкти інтелектуальної власності стає дедалі актуальнішою проблемою. Правопорушення в цій сфері суспільних відносин не тільки порушують права та законні інтереси авторів творів науки, культури, мистецтва та інших правовласників, але й негативно позначаються на загальному рівні культури та правосвідомості громадян, виступають одним із дестабілізуючих факторів, які впливають на зниження економічної безпеки держави. Останнє проявляється в інвестиційній непривабливості ринкових відносин, переповнених товарами, введення яких в обіг супроводжується незаконним використанням результатів інтелектуальної діяльності та прирівняних до них засобів індивідуалізації юридичних осіб. Окрім того, за наслідками окресленої протиправної поведінки до державного бюджету не надходять податкові та інші платежі з доходів, отриманих у результаті порушення майнових та немайнових прав на результати інтелектуальної діяльності.

Внаслідок цього захист прав на об'єкти інтелектуальної власності нині є одним із пріоритетних напрямів розвитку в багатьох країнах, у тому числі в Україні. Формування сучасного, цивілізованого ринку інтелектуальної власності, забезпечення ефективного і надійного захисту прав і законних інтересів усіх його учасників – одна з ключових умов інноваційного розвитку та комплексної модернізації економічної, соціально-культурної та правової сфери життєдіяльності суспільства.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Адміністративна відповідальність, порівняно з іншими інститутами адміністративного права, є

широко дослідженою, про що свідчить значна кількість праць, присвячених різним теоретичним та прикладним аспектам, таких вчених, як В.Б. Авер'янов, О.М. Бандурка, І.П. Голосніченко, С.Т. Гончарук, Т.О. Коломонець, С.В. Надобко, Ю.С. Шемшученко, В.К. Шкарупа, М.К. Якимчук, О.М. Якуба та ін.

Водночас поняття та особливості її застосування у сфері інтелектуальної власності належить до малодосліджених тем, що додатково свідчить про актуальність вибраної проблематики.

Метою статті є повне, всебічне та доктринальне дослідження концептуальних аспектів адміністративної відповідальності у сфері інтелектуальної власності.

Виклад основного матеріалу. У науковому і практичному обороті термін «інтелектуальна власність» отримав легальне закріплення після підписання низкою держав, до числа яких входив і Радянський Союз, Конвенції про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності. Це сталося 17 липня 1967 р. в столиці Шведського королівства – Стокгольмі. Згодом й інші міжнародно-правові акти були ратифіковані на користь української державності, зокрема Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20 березня 1883 р., яка набрала чинності для України 25 грудня 1991 р. [1; 2].

У зв'язку з тим, що нині Україна за багатьма напрямами є правонаступницею СРСР, більшість нормативно-правових актів не лише зберегли свою юридичну силу в умовах незалежності, але й набули подальшого розвитку. Перш за все, відповідно до ч. 1 ст. 41 Конституції України закріплено, що кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності [3]. Зміст цього положення свідчить про застосування узагальнюючої позиції на позначення охоронюваних прав людини і громадянина на результати багатогранної творчої діяльності як наслідок міжнародно-правової діяльності в зазначеній сфері.

Варто зазначити, що будь-яких характеристик чи розкриття дефініції «інтелектуальної власності» не міститься ані в нормах адміністративного, ані в нормах кримінального законодавства, хоча їх норми встановлюють досить чіткі механізми

юридичної відповідальності за вчинення проти-правних дій чи бездіяльності в цій сфері суспільних відносин.

Як зазначає П.Г. Шеленговський, нині відсутнє розуміння такого явища, як інтелектуальні права, немає єдиної системної концепції, за допомогою якої всі інтелектуальні права можна було б розділити за конкретними критеріями [4, с. 5].

Головна причина полягає в тому, що до теперішнього часу провідним напрямом осмислення інтелектуальних прав було не комплексне вивчення зазначеного правового явища загалом, а аналіз окремих правових інститутів. До їх числа належать авторське право, патентне право, суміжні права тощо. Своєю чергою, у зв'язку з кардинальним ускладненням сучасних ринкових відносин на противагу теперішній структурі права інтелектуальної власності окремі вчені пропонують розгалужувати об'єкти інтелектуальної власності шляхом застосування термінів «інтелектуальний продукт» і «інтелектуальні права».

Вважаємо, що наукові розробки теоретичного характеру, спрямовані на вдосконалення законодавчих правил та положень, мають впроваджуватися в цивільне законодавство, однак, як свідчить досвід захисту авторських і суміжних прав, останній будується переважно з використанням цивільно-правових методів захисту. За загальним правилом заходи цивільно-правової відповідальності застосовуються тільки з ініціативи позивача. Тим часом, фактично кількість правопорушень у сфері інтелектуальної власності залишається на вкрай високому рівні. Як і раніше, в поточний момент у всіх регіонах нашої країни поширення мають діяння, пов'язані з незаконним виготовленням і поширенням контрафактної аудіо- і відеопродукції, алкоголю, лікарських препаратів, парфумерії, трикотажних виробів, використанням товарних знаків та ін.

Внаслідок цього сфера інтелектуальної власності вимагає вельми дієвого контролю з боку держави і наявності досить широкого спектру заходів державного примусу. Крім того, повноцінну охорону інтелектуальної власності, авторських і суміжних прав неможливо уявити без жорсткого адміністративного переслідування винних осіб і застосування до них заходів владно-правового впливу, сформульованих у нормах Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Таким чином, незважаючи на те, що захист інтелектуальної власності в основному регулюється нормами вітчизняного цивільного законодавства, введення заходів адміністративної відповідальності диктується кількома аспектами: по-перше, відносини у сфері захисту прав та законних інтересів в інтелектуальної власності характеризуються наявністю публічно-правових інтересів (позбавлен-

ня чи втрата авторства може спричинити значні негативні наслідки не лише для окремої фізичною чи юридичної особи, але й держави та суспільства загалом); по-друге, простежується безпосередній вплив результатів інтелектуальної власності на найрізноманітніші сфери суспільного та державного життя; по-третє, інститут адміністративної відповідальності характеризується досить різноманітними заходами впливу, які можна розмежовувати як за формою, так і за змістом, що застосовуються за порушення охоронюваних законом правта інтересів у сфері інтелектуальної власності.

Дослідження сутності адміністративної відповідальності шляхом виокремлення тих чи інших концепцій дає змогу використати різні види і прийоми концептуального аналізу, оскільки сама їх структура і внутрішній зміст дають змогу виокремити певні відмінності, зокрема в характеристиці типів зв'язків, що виникають у процесі співвідношення різних положень, ідей щодо сутності та внутрішнього змісту адміністративної відповідальності. Зі змістовної точки зору саме застосування концептуальних положень дає змогу виділити особливу цінність вказаних зв'язків між собою – встановити ступінь повноти та конкретності поняття «адміністративної відповідальності» загалом.

Власне, під поняттям «концепція» необхідно розуміти: 1) систему поглядів на певне явище; 2) спосіб розуміння, тлумачення яких-небудь явищ, основну ідею будь-якої теорії [5, с. 333].

Як стверджує А.Б. Агапов, адміністративна відповідальність як різновид санкцій у публічно-правовій сфері отримала розвиток ще в античному праві. Категорія римського права «*administratio*» («управління») належала до сфери регламентації майнових відносин. Проте в римському праві вживалися адміністративно-правові поняття, які отримали розвиток у багатьох національних системах, у тому числі у вітчизняному праві, включаючи і КпАП. Деякі із видів адміністративних стягнень були рецепійовані з римського права. Категорія «*confiscatio*» означала безоплатне вилучення майна, проте іноді «*confiscatio*» вживалося не в значенні санкції за протиправну дію, а в сенсі, ідентичному поняттю «*requisitio*» – санкція, відповідно до якої майно переходило в дохід держави. Однак у чинному КпАП поняття «реквізиція» не вживається в значенні санкції за адміністративний проступок – це поняття притаманне вітчизняному цивільному праву [6, с. 11].

Як відомо, адміністративна відповідальність характеризується специфічним суб'єктом складом: по-перше, накладається уповноваженими на те державою суб'єктами, перелік яких міститься в розділі III КУпАП, наприклад виконавчі комітети сільських, селищних, міських рад, районні, районні в місті, міські чи міськрайонні суди (судді),

органи внутрішніх справ, органи залізничного, морського та річкового транспорту, причому перелік визначений розділом III КУпАП не є вичерпним, оскільки законами України можуть встановлюватись інші суб'єкти, уповноважені державою на застосування заходів адміністративної відповідальності, що закріплено в ч. 1 ст. 2 КУпАП, яка встановлює, що законодавство України про адміністративні правопорушення складається з Кодексу України про адміністративні правопорушення та інших законів України [7, с. 57; 8, с. 114]; по-друге, суб'єктами адміністративної відповідальності є як фізичні, так і юридичні особи (зокрема, юридичні особи несуть адміністративну відповідальність за порушення антимонопольного законодавства, законодавства про банки і банківську діяльність).

Висновки. Таким чином, за результатами проведеного дослідження, варто констатувати, що інститут адміністративної відповідальності з позицій концептуальних положень відіграє особливу роль у процесі забезпечення державно-владного впливу на правовідносини, які виникають у сфері інтелектуальної власності. Охорона прав і свобод громадян, які виникають із приводу створення, використання та розпорядження результатами творчої діяльності охоплюваних інститутом інтелектуальної власності, встановленого правопорядку й зміцнення законності в цій сфері правовідносин, запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами, виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі додержання законів України є метою адміністративної відповідальності як особливого інституту адміністративного права, що проявляється шляхом застосування до особи правопорушника адміністративного стягнення як міри адміністративної відповідальності. Враховуючи, що адміністративне стягнення є мірою адміністративної відповідальності, варто зазначити, що до винних у вчиненні адміністративних правопорушень осіб застосовуються примусові заходи – адміністративні стягнення, передбачені ст. 24 КУпАП (попередження, штраф, громадські роботи, виправні роботи, адміністративний арешт тощо), а також у випадках, передбачених законом, можуть застосовуватись різні заходи впливу (зокрема, до неповнолітніх), але завжди в розмірах та за правилами, встановленими санкцією статей Особливої частини КУпАП. Порядок застосування адміністративної відповідальності характеризується особливим спрощеним процесуальним режимом застосування заходів примусу, що створює умови для більш оперативного розгляду справ, проте містить притаманні ознаки і принципи юридичного процесу загалом, такі як законність, гуманізм, охорона прав і свобод людини і громадянина тощо.

Література

1. Указ Президиума Верховного Совета СССР № 3104-VII от 19 сентября 1968 г. «О ратификации Стокгольмского акта Парижской конвенции по охране промышленной собственности и Конвенции, учреждающей Всемирную организацию интеллектуальной собственности». *Ведомости ВС СССР*. 1968. № 40. Ст. 363.
2. Всемирная декларация по интеллектуальной собственности от 26 июня 2000 года. *Интеллектуальная собственность. Авторское право и смежные права*. 2002. № 4. С. 14–32.
3. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с.
4. Шеленговский П.Г. Категория «интеллектуальные права» в современной системе гражданских прав: теоретико-правовые аспекты : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Москва, 2011. 22 с.
5. Яковлева А.М., Афонська Т.М. Сучасний тлумачний словник української мови. Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2007. 672 с.
6. Агапов А.Б. Административная ответственность : учебник. Москва : Статут, 2000. 251 с.
7. Рішення Конституційного суду України у справі за конституційним зверненням відкритого акціонерного товариства «Всеукраїнський Акціонерний Банк» щодо офіційного тлумачення положень пункту 22 частини першої статті 92 Конституції України, частин першої, третьої статті 2, частини першої статті 38 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про відповідальність юридичних осіб) від 30 травня 2001 року. *Офіційний вісник України*. 2001. № 24. Ст. 57.
8. Столбовий В. Поняття адміністративної відповідальності : теоретичні проблеми визначення. *Підприємництво, господарство і право*. 2005. № 10. С. 113–117.

Анотація

Надобко С. В. Концептуальні аспекти адміністративної відповідальності у сфері інтелектуальної власності. – Стаття.

Наукова стаття присвячена комплексному дослідженню та визначенню адміністративної відповідальності у сфері інтелектуальної власності крізь призму концептуальних аспектів.

Визначено, що захист прав на об'єкти інтелектуальної власності нині є одним із пріоритетних напрямів розвитку в багатьох країнах, у тому числі в Україні. Формування сучасного, цивілізованого ринку інтелектуальної власності, забезпечення ефективного і надійного захисту прав і законних інтересів усіх його учасників – одна з ключових умов інноваційного розвитку та комплексної модернізації економічної, соціально-культурної та правової сфери життєдіяльності суспільства.

За результатами комплексного аналізу встановлено, що сфера інтелектуальної власності вимагає вельми дієвого контролю з боку держави і наявності досить широкого спектру заходів державного примусу. Крім того, повноцінну охорону інтелектуальної власності, авторських і суміжних прав неможливо уявити без жорсткого адміністративного переслідування винних осіб і застосування до них заходів владно-правового впливу, сформульованих у нормах Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Зроблено висновок, що захист інтелектуальної власності в основному регулюється нормами вітчизняного цивільного законодавства, введення ж заходів адміністративної відповідальності диктується кількома аспектами, зокрема: по-перше, відносини у сфері захисту прав та законних інтересів в інтелектуальної влас-

ності характеризуються наявністю публічно-правових інтересів; по-друге, простежується безпосередній вплив результатів інтелектуальної власності на найрізноманітніші сфери суспільного та державного життя; по-третє, інститут адміністративної відповідальності характеризується досить різноманітними заходами впливу, які можна розмежовувати як за формою, так і за змістом, що застосовуються за порушення охоронюваних законом прав та інтересів у сфері інтелектуальної власності.

Акцентовано на тому, що інститут адміністративної відповідальності з позицій концептуальних положень, відіграє особливу роль у процесі забезпечення державно-владного впливу на правовідносини, які виникають у сфері інтелектуальної власності.

Ключові слова: інтелектуальна власність, адміністративно-правове регулювання, адміністративно-правова охорона, творча діяльність, право інтелектуальної власності, адміністративна відповідальність.

Summary

Nadobko S. V. Conceptual aspects of administrative responsibility in the sphere of intellectual property. – Article.

The scientific article is devoted to a complex research and determination of administrative responsibility in the sphere of intellectual property through a prism of conceptual aspects.

It defined that protection of the rights for intellectual property items is one of the priority directions of development in many countries today, including in Ukraine. Formation of the modern, civilized market of intellectual property, providing effective and reliable protection of the rights and legitimate interests of all its participants – one of key conditions of innovative development and com-

plex modernization of the economic, welfare and legal sphere of activity of society.

By results of the complex analysis, it established that the sphere of intellectual property demands very effective control from the state and existence of rather wide range of measures of the state coercion. Moreover, full protection of intellectual property, copyright and related rights cannot presented without tough administrative prosecution of perpetrators and application of the measures to them imperiously legal influence formulated in standards of the Code of Ukraine on administrative offenses.

The conclusion is drawn that protection of intellectual property is generally regulated by standards of the domestic civil legislation, introduction of actions of administrative responsibility is dictated by several aspects, in particular: first, the relations in the sphere of protection of the rights and legitimate interests in intellectual property are characterized by existence of public interests; secondly, direct influence of results of intellectual property on the most various spheres of public and state life is traced; thirdly, the institute of administrative responsibility is characterized by rather various actions of influence which can be differentiated both in a form, and according to the contents that are applied for violation of the rights and interests protected by the law in the sphere of intellectual property.

The attention focused that the institute of administrative responsibility from positions of conceptual provisions, plays a special role in the course of providing state – imperious influence on legal relationship, which arise in the sphere of intellectual property.

Key words: intellectual property, administrative and legal regulations, administrative legal protection, creative activity, intellectual property right, administrative responsibility.